Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"

КУРСОВА РОБОТА

Фінансовий ринок

За темою: Фінансові посередники та їх функції

студентка III курсу,

спеціальність: Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УСІК ІВАННА ПЕТРІВНА

Група ІН8-8-22 Б1ФБС (4,6 з)

Прізвище та ініціали викладача : Оліх Г. І.

Прізвище та ініціали фахівця деканату : Лівшун С.В.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

1.1.Поняття, суть та класифікація фінансових посередників 5

1.2.Механізм функціонування фінансового посередництва 9

1.3.Значення фінансових посередників у ринковій економіці 11

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан фінансового посередництва в Україні 14

2.2. Банки як ключові фінансові посередники: функції та приклади 16

2.3. Небанківські фінансові установи: страхові компанії, кредитні спілки, інвестиційні фонди 17

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

3.1. Основні тренди трансформації фінансового посередництва 20

3.2. Пріоритети та можливості для України в умовах повоєнного відновлення 22

ВИСНОВКИ 24

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 26

ВСТУП

Становлення ефективної фінансової системи є ключовою умовою сталого економічного розвитку будь-якої держави. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах трансформаційних змін, що охоплюють українську економіку після початку повномасштабної війни. У цьому контексті роль фінансових посередників — інституцій, які здійснюють акумуляцію, трансформацію та перерозподіл фінансових ресурсів — значно зростає. Вони виступають не лише передавачами капіталу між заощаджувачами й позичальниками, а й драйверами модернізації, цифровізації та фінансової інклюзії.

Сучасний ринок фінансових послуг в Україні переживає глибокі трансформації, що охоплюють як банківський, так і небанківський сектори. Посилення конкуренції, технологічний прорив, інтеграція до глобальних фінансових систем, запровадження ESG-принципів, а також виклики післявоєнного відновлення визначають нові вектори розвитку фінансового посередництва.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення сутності фінансових посередників, вивчення їхніх функцій та ролі у забезпеченні макроекономічної стабільності, а також аналізу сучасного стану та перспектив розвитку в Україні. Особливої уваги потребує оцінка ефективності діяльності як банків, так і небанківських установ у період 2022–2025 років, що характеризується глибокими структурними змінами.

Метою курсової роботи є дослідження сутності, механізмів функціонування та напрямів еволюції фінансових посередників в умовах трансформаційної економіки України.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- ✓ розкрити теоретичні основи діяльності фінансових посередників;
- ✓ проаналізувати сучасний стан банківських та небанківських установ в Україні;
- ✓ визначити ключові тренди та перспективи розвитку фінансового посередництва в умовах післявоєнного відновлення.

Об’єктом дослідження виступає система фінансового посередництва в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні засади, інституційна структура та сучасні трансформації у сфері фінансового посередництва.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

1.1.Поняття, суть та класифікація фінансових посередників

У сучасній ринковій економіці фінансові посередники відіграють ключову роль, забезпечуючи ефективний обіг фінансових ресурсів між тими, хто має тимчасово вільні кошти, та тими, хто має потребу в додатковому капіталі. Ця функція стала особливо важливою на етапі цифровізації та глобалізації фінансових систем, коли інформація і гроші рухаються майже миттєво, але ризики — залишаються.

У науковій літературі поняття «фінансові посередники» тлумачиться по-різному, залежно від підходу або акцентів дослідження.

С. Черкасова стверджує, що «…фінансового посередництва – це діяльність з акумуляції та перерозподілу наявного в суспільстві вільного капіталу та супутнє виконання фінансових операцій» [4].

Іншу, більш деталізовану інтерпретацію подає О. Бала, який вважає фінансовими посередниками «…фінансові установи, які здійснюють спеціалізоване та універсальне обслуговування учасників ринку з приводу акумуляції вільних грошових коштів з метою отримання прибутку та задоволення потреб учасників фінансових відносин» [1]. Тут додається важливий мотив — прибутковість як ціль діяльності посередника, а також соціально-економічна орієнтація на задоволення попиту.

Достатньо повним, на наш погляд, є визначення Ф. Мишкіна «…фінансове посередництво — це процес непрямого інвестування, за допомогою якого фінансові посередники позичають кошти від заощаджувачів, які, у свою чергу, позичають іншим» [11, с. 20]. Це визначення підкреслює одну з ключових функцій фінансових посередників — поєднувати тих, хто має вільні фінансові ресурси, із тими, хто потребує капіталу для розвитку чи споживання.

В сучасній економічній літературі виділяють два підходи до визначення фінансового посередництва:

– з точки зору більш вузького підходу, до фінансових посередників відносять фінансові установи, які акумулює кошти юридичних та фізичних осіб та скеровують їх до позичальника на комерційних засадах;

– з точки зору більш широкого підходу до фінансових посередників відносять інституційних інвесторів, які акумулюють кошти інвесторів та надалі вкладають їх, формуючи інвестиційні портфелі; а також обслуговуючі інституції, які здійснюють діяльність щодо залучення та переміщення фінансових активів між основними учасниками фінансового ринку [16].

Отже, поняття «фінансовий посередник» не є суто технічним або вузько прикладним. Це — складна інституційна конструкція, що відіграє системну роль у координації економічних очікувань, управлінні ризиками та ефективному перерозподілі ресурсів. Зрозуміти їхню суть — означає зрозуміти основи того, як функціонує економіка в XXI столітті.

Фінансовий посередник — це установа або інституція, яка виступає як ланка між кредиторами та позичальниками, акумулюючи вільні фінансові ресурси та перетворюючи їх у доступне фінансування для економічних суб’єктів. Таке посередництво дозволяє зменшити трансакційні витрати, вирівняти інформаційну асиметрію та підвищити стабільність фінансової системи загалом [16].

Суть фінансового посередництва полягає не лише в перерозподілі коштів, а у створенні фінансової інфраструктури — механізмів, через які реалізується кредитування, інвестування, страхування ризиків, управління активами та інші операції. Посередники беруть на себе частину ризиків, обслуговують мільйони клієнтів, оцінюють платоспроможність та формують довіру до фінансової системи.

Однією з ключових ознак розвитку фінансового посередництва у XXI столітті є його тісний зв’язок із цифровими технологіями. Сучасні фінансові посередники не лише відрізняються за своїм правовим статусом чи функціональним призначенням, а й за рівнем цифровізації, технологічною основою, ступенем регуляторної інтеграції та навіть географічним охопленням.

Така багатовимірність вимагає нових підходів до класифікації цих суб'єктів, що відображає їхню гнучкість, інноваційність та адаптаційний потенціал.

Актуальною та методично вивіреною є класифікація фінансових посередників, запропонована А. Г. Малихіним та Д. М. Волошиним, яка враховує не лише традиційні інституційні ознаки, а й ступінь цифровізації та технологічну основу функціонування суб'єктів фінансового ринку [9].

Таблиця 1.1

Типологія фінансових посередників у цифровій фінансовій екосистемі

Критерій	Класифікаційні групи	Приклади	Характеристика
За інституційною природою	Банківські	ПриватБанк, Ощадбанк	Установи, що мають банківську ліцензію, здійснюють операції з приймання депозитів та надання кредитів, підпорядковуються регулюванню з боку НБУ та мають доступ до системи міжбанківських розрахунків.
	Небанківські	Кредитні спілки, страхові компанії, фінансові компанії	Не володіють банківською ліцензією, проте уповноважені на здійснення окремих фінансових операцій, таких як страхування, мікрокредитування, факторинг та інші спеціалізовані послуги.
За ступенем цифровізації	Традиційні	Райффайзен Банк	Діяльність переважно зосереджена в офлайн-середовищі з мінімальним застосуванням цифрових технологій.
	Гібридні	monobank (через партнерство з банком)	Фінансові послуги надаються переважно у фізичних відділеннях, із частковим або незначним використанням цифрових інструментів.
	Цифрові	Revolut, izibank	Функціонують виключно в цифровому форматі, забезпечуючи обслуговування через мобільні додатки та автоматизовані сервіси, без наявності фізичної інфраструктури.
За функціональним призначенням	Кредитні	Upstart, кредитні спілки	Здійснюють кредитування фізичних і юридичних осіб, проводять аналіз кредитних ризиків та формують відповідні кредитні портфелі.
	Інвестиційні	Robinhood, інвестфонди	Залучають кошти інвесторів, інвестують їх у цінні папери та здійснюють професійне управління активами з метою отримання прибутку.

	Платіжні	Payoneer, Wise	Надають послуги з переказу коштів, здійснення валютних операцій та обслуговування електронних гаманців.
	Страхові	Lemonade	Надають страхові послуги та впроваджують штучний інтелект для аналізу й оцінки страхових ризиків.
	Інформаційно-аналітичні	Bloomberg, Refinitiv	Забезпечують користувачів фінансовою аналітикою, актуальними ринковими даними та інструментами для трейдингу через API-інтерфейси.
За технологічною основою	API-платформи	Plaid	Сприяють взаємодії між банківськими установами та фінтех-компаніями за допомогою відкритих програмних інтерфейсів (API).
	AI-посередники	Upstart, Theoriq AI	Застосовують алгоритми штучного інтелекту для аналізу ризиків та адаптації фінансових послуг під потреби клієнтів.
	Blockchain-посередники	Aave, Compound	Функціонують як децентралізовані фінансові сервіси (DeFi), використовуючи смартконтракти для автоматизації операцій і забезпечення прозорості транзакцій.
За рівнем регуляторної інтеграції	Ліцензовані	Банки, страхові компанії	Регулюються Національним банком України та мають офіційний дозвіл на здійснення фінансової діяльності.
	Регуляторні пісочниці	Fintech Sandbox (НБУ)	Випробовують новітні фінансові продукти та технології в спеціально створених регульованих умовах.
	Нерегульовані	DeFi-платформи	Функціонують поза контролем централізованих регуляторів, характеризуються підвищеним рівнем ризику, але водночас забезпечують високу адаптивність і гнучкість.
За географічним охопленням	Локальні	izibank, Sportbank	Зосереджені на обслуговуванні внутрішнього ринку та працюють відповідно до вимог національного законодавства.
	Глобальні	PayPal, Revolut	Здійснюють діяльність на міжнародному рівні, підтримують операції з кількома валютами та відповідають загальноприйнятим світовим регуляторним вимогам.

Запропонована типологія дає змогу охопити не лише класичні, але й новітні форми фінансового посередництва, що активно формуються в умовах цифрової трансформації. Подібна класифікація відображає реалії сучасного

фінансового ринку, де межі між банківськими й небанківськими установами поступово стираються, а новітні фінансові технології диктують нові правила доступу до капіталу, управління ризиками та фінансової інклюзії.

Особливої уваги заслуговують інноваційні моделі, такі як AI-посередники, DeFi-платформи та API-сервіси, які демонструють здатність до швидкої адаптації, високого рівня персоналізації та гнучкості у реагуванні на потреби ринку. Водночас, їхня діяльність часто виходить за межі традиційного регуляторного поля, що створює виклики для наглядових органів та потребує формування нових механізмів контролю.

Загалом, цифровізація фінансового посередництва є не просто технічним зрушенням, а глибинною трансформацією фінансової архітектури, яка змінює саму природу фінансових відносин та розширює можливості для економічного зростання.

Підсумовуючи, слід зазначити, що фінансові посередники — це не просто виконавці технічних функцій, а повноцінні архітектори фінансової взаємодії в економіці. Вони формують правила гри, оцінюють ризики, впливають на ціноутворення, довіру та стабільність системи загалом. Без їхнього ефективного функціонування не може існувати ані розвинений фінансовий ринок, ані стабільне економічне зростання.

1.2. Механізм функціонування фінансового посередництва

Фінансове посередництво — це не лише процес переміщення коштів від одних суб’єктів до інших. Це складна система взаємодії, що включає інститути, правила, інструменти, а також поведінкові чинники. Його ефективне функціонування є запорукою стабільності фінансового ринку та розвитку економіки загалом.

Виникнення фінансового посередництва в історії – результат еволюції розподілу функцій у сфері фінансових послуг. З часом цей процес став важливою і самостійною галуззю економіки. Сучасні фінансові посередники, формуючи структуру фінансового ринку, відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної взаємодії між тими, хто має тимчасово вільні кошти, і тими, хто їх

потребує. Вони також допомагають значно знизити вартість фінансових операцій для бізнесу, а також ефективно зменшити ризики та розподілити їх між різними інвесторами [2].

Механізм фінансового посередництва передбачає акумуляцію вільних фінансових ресурсів (наприклад, депозитів), їх трансформацію у фінансові активи (наприклад, кредити, облігації, страхові продукти), та подальший розподіл цих активів між позичальниками або інвесторами. Цей процес реалізується через чітко налагоджену систему: залучення ресурсів → управління ризиками → фінансування/інвестування → повернення капіталу з прибутком.

Початковим і, без перебільшення, фундаментальним елементом є акумуляція фінансових ресурсів. Саме на цьому етапі фінансові посередники виступають як «збирачі» вільних коштів, які перебувають у розпорошеному стані серед домогосподарств, бізнесу та державного сектору. Це можуть бути банківські депозити, страхові внески, пенсійні накопичення, інвестиції у пайові фонди тощо. Кожна з цих форм акумуляції має свою специфіку та регулюється окремими нормативними рамками [16]. Проте спільною метою є створення «пулу» ресурсів, здатного бути ефективно використаним у майбутньому фінансуванні.

Другим кроком є трансформація активів. Тут відбувається цікаве і складне явище: перетворення короткострокових зобов’язань у довгострокові активи. Наприклад, банк залучає депозити на рік, але надає іпотечні кредити на 15–20 років. Як він це робить? Через математично продумане управління ризиками, моделювання грошових потоків і постійний моніторинг ліквідності. Окрім трансформації строків, посередник змінює «масштаб» — консолідує дрібні вклади у великі кредити або інвестиції, а також трансформує ризики, розподіляючи їх серед багатьох учасників [9]. Це — не просто обслуговування, це перетворення ресурсів із одного економічного стану в інший.

Наступним етапом є розподіл капіталу, який фактично визначає, куди саме підуть акумульовані кошти. Від цього залежить і прибутковість посередника, і динаміка цілого ринку. Кошти можуть бути спрямовані у формі позик, інвестицій в цінні папери, купівлі активів, страхових полісів тощо. На цьому

етапі посередник бере на себе роль не лише трансакційного посередника, а й аналітика, стратегічного планувальника, прогнозиста. Саме від його вміння ефективно розміщувати ресурси залежить, чи будуть вони працювати в економіці, чи «зависнуть» у мертвих активах [3].

Четвертий структурний блок — управління ризиками. Без цього компонента система просто не змогла б функціонувати. Йдеться про широке поле інструментів: від класичної диверсифікації та страхування до сучасних моделей кредитного скорингу, фінансової аналітики, комплаєнсу та постійного нагляду з боку регуляторів. Посередники, у цьому контексті, виступають «буфером», який бере на себе частину ризиків і, завдяки масштабам своєї діяльності, здатен ефективно ними керувати.

Завершує цей процес зворотний зв’язок із клієнтами. Надання звітності, прозорість, відкритість, гнучкість у наданні фінансових послуг, можливість дострокового повернення коштів, підтримка комунікації — усе це створює довіру, без якої фінансова система втрачає свій головний капітал — репутацію. Якщо у вкладника або інвестора немає впевненості в прозорості, надійності та стабільності системи — він вийде з неї. Тому цей останній елемент — не менш важливий, ніж попередні.

У підсумку можна сказати, що механізм фінансового посередництва — це не просто набір дій, а складно інтегрована система. Вона працює лише тоді, коли всі її елементи — акумуляція, трансформація, розподіл, управління ризиками та зворотний зв’язок — злагоджено взаємодіють. Цей механізм є, по суті, «фінансовим кровообігом» економіки: якщо він працює стабільно — розвивається і вся економічна система.

1.3.Значення фінансових посередників у ринковій економіці

У ринковій економіці фінансові посередники відіграють критично важливу роль, адже забезпечують міст між тими, хто має надлишок фінансових ресурсів, і тими, хто їх потребує. Їхня діяльність не лише полегшує трансфер капіталу, але й сприяє ефективному перерозподілу ресурсів, зниженню трансакційних витрат,

управлінню ризиками, а також стимулює розвиток інновацій і фінансової інклюзії.

Перш за все, значення фінансових посередників полягає в мобілізації та концентрації заощаджень населення, що унеможливлює непрацюючі ресурси та перетворює їх у джерело економічного зростання. В умовах ринкової економіки це створює основу для розвитку малого й середнього бізнесу, інфраструктури, промисловості.

Крім того, посередники виступають у ролі інституційного фільтра, що оцінює ризики, відбирає найбільш життєздатні проєкти та забезпечує стабільність фінансової системи. Завдяки цьому ресурси не розсіюються, а спрямовуються туди, де вони принесуть найвищу віддачу. За словами І. Батько, фінансові посередники сприяють ефективній взаємодії між тими, хто має тимчасово вільні кошти, і тими, хто їх потребує [2].

Суттєвим є і соціальний аспект. Розширення фінансового посередництва сприяє зростанню фінансової інклюзії — тобто доступу широких верств населення до фінансових продуктів. Як зазначає О. Заславська, «небанківські фінансові установи… сприяють розширенню фінансової інклюзії, надаючи мікрокредити, страхові послуги, лізинг та інші фінансові продукти» [7].

Фінансові посередники також формують довіру до фінансової системи, знижують бар’єри входу до ринку капіталу, сприяють формуванню культури заощаджень, а через участь у фінансових ринках — підвищують ефективність розподілу капіталу в масштабах країни.

Ефективна інфраструктура фінансового ринку дозволить забезпечити,

по-перше, ефективну й недорогу обробку трансакцій із установленням цін на справедливій основі;

по-друге, функціонування системи, що забезпечує низький рівень ризику, з надійною системою контролю й належним фінансуванням;

по-третє, проведення політики прозорості; повне розкриття інформації учасниками;

по-четверте, інфраструктуру, що задовольняє потреби її учасників, як індивідуальних, так і інституціональних [9].

Таким чином, значення фінансових посередників в умовах ринку є багатовимірним: економічним, соціальним, інституційним. Їхнє функціонування є передумовою стабільного розвитку не лише фінансового сектору, а й національної економіки в цілому.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан фінансового посередництва в Україні

Фінансове посередництво в сучасній Україні виконує роль системоутворюючої ланки економіки — це механізм, що забезпечує циркуляцію капіталу, підтримує підприємницьку активність і сприяє стабілізації соціально-економічної системи в умовах зовнішніх викликів. Період 2022–2024 років став випробуванням для всього фінансового ринку, проте водночас — каталізатором для його трансформації та модернізації.

Інститути фінансової системи наділені загальними властивостями фінансів як економічної категорії, але через свою специфіку по-різному впливають на соціальноекономічні процеси, водночас взаємодіючи між собою. Кожен з інститутів фінансової системи концентрує специфічні фінансові відносини, за допомогою яких утворюються і використовуються відповідні види грошових фондів (доходів) з метою задоволення різних за своїм змістом і масштабами суспільних потреб [13].

Після значного шоку в першій половині 2022 року, спричиненого повномасштабним вторгненням, фінансові установи адаптувалися до нових умов. Зокрема, завдяки державним програмам портфельного гарантування, мораторіям на штрафи, кредитним канікулам та посиленню ролі цифрових сервісів, уже в другому півріччі 2022 року почали проявлятись перші ознаки відновлення кредитування [12].

Станом на кінець 2024 року банківський сектор продовжує відігравати провідну роль у системі посередництва, хоча й зазнає процесів консолідації. Кількість діючих банків зменшилася з 68 у 2022 році до 65 у 2024 році [12]. Це пов’язано з посиленням вимог до капіталу, дотриманням норм прозорості, впровадженням нових ризик-менеджментових практик.

Небанківські установи, навпаки, демонструють зростання: понад 900 активних учасників ринку у 2024 році (проти 870 у 2022-му) — серед них кредитні спілки, лізингові компанії, страховики, фінансові компанії [7]. Частка

небанківських посередників у структурі ринку зросла з 13,2 % до 14,5 % [Чуницька]. Це свідчить про переформатування уподобань споживачів і прагнення до більш гнучких, цифрових та нішевих фінансових рішень.

Тенденції цифровізації є ще одним фактором глибокої трансформації посередницького сегменту. За 2022–2024 роки рівень цифрового проникнення у фінансові послуги в Україні зріс із 48 % до понад 54 % [4]. Інструменти відкритого банкінгу, платформи на базі штучного інтелекту, децентралізовані сервіси (DeFi) поступово формують нову архітектуру ринку. Прикладом виступають цифрові банки monobank, izibank, а також fintech-платформи, які активно тестуються у «регуляторних пісочницях» [8].

Відповідно, кредитний ринок зазнав змін: попри скорочення обсягів кредитування у першому півріччі 2022 року, вже з 2023 року зафіксовано зростання. За офіційними даними НБУ, у 2024 році кредитний портфель бізнесу в гривні зріс на 21 %, а обсяг кредитів фізичних осіб — на 40 % [12].

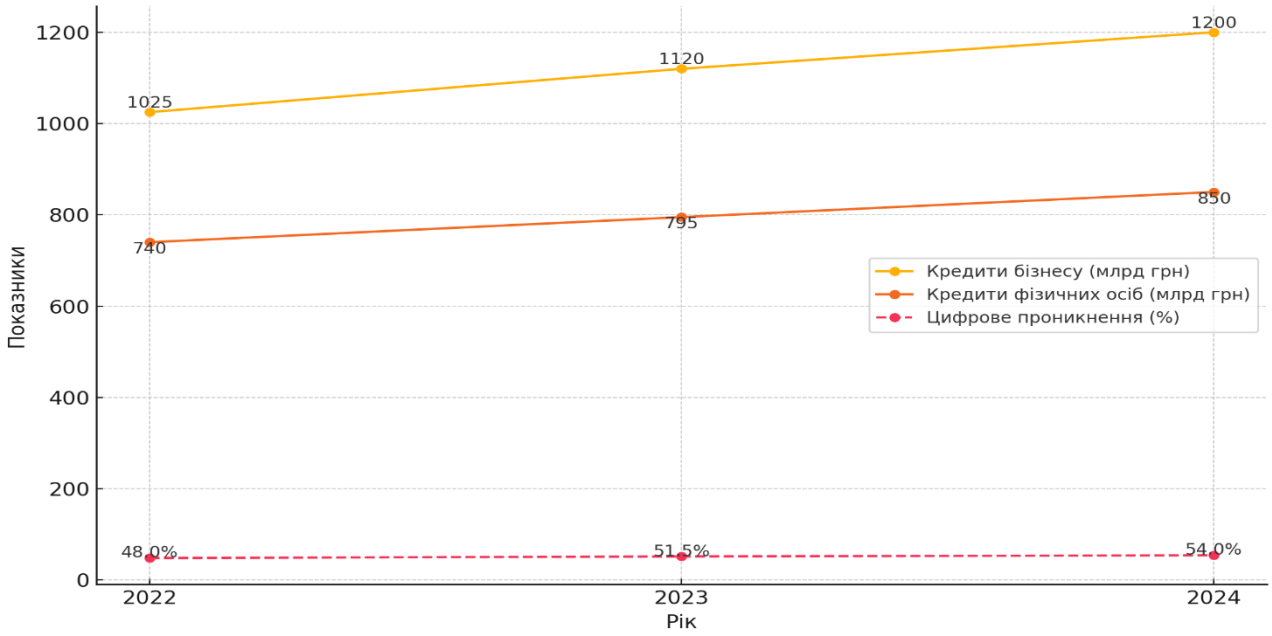

Рис. 2.1. Динаміка ключових показників фінансового посередництва в Україні у 2022–2024 роках

Таким чином, сучасний стан фінансового посередництва в Україні можна охарактеризувати як адаптаційний та трансформаційний. Ринок рухається від жорсткої моделі централізованого банкінгу до багаторівневої цифрової

екосистеми з новими інституційними формами, посиленим наглядом і зростаючою технологічною складовою.

2.2. Банки як ключові фінансові посередники: функції та приклади

У сучасній фінансовій системі банки залишаються центральною ланкою, яка забезпечує ефективне функціонування механізмів акумуляції, трансформації та розподілу фінансових ресурсів. Їхня роль як фінансових посередників базується на багатофункціональному підході, що дозволяє не лише обслуговувати платіжний обіг, а й активно впливати на інвестиційні процеси, рівень зайнятості та темпи економічного зростання [12].

Майже три роки банківська система функціонує в умовах воєнного стану, і якщо на початку повномасштабного вторгнення найбільш активними гравцями ринку були держбанки, то у 2024 році до них остаточно доєдналися банки з приватним як українським, так і іноземним капіталом. У результаті конкуренція зростає, що спонукає гравців шукати нові рішення, впроваджувати інноваційні підходи та розробляти цікаві продукти й сервіси для фізичних і юридичних осіб [12].

Одна з основних функцій банків — акумуляція фінансових ресурсів. Вони приймають вклади від фізичних та юридичних осіб, що дозволяє мобілізувати тимчасово вільні кошти та перетворити їх у джерело активного фінансування економіки. Далі відбувається трансформація цих ресурсів: короткострокові депозити спрямовуються на довгострокове кредитування, що супроводжується перетворенням строків, сум, рівнів ліквідності та ризиків [9].

Важливою складовою банківського посередництва є перерозподіл капіталу між секторами економіки. Через механізми кредитування, інвестицій у цінні папери, фінансування державних програм банки забезпечують цільове спрямування фінансових потоків туди, де вони створюють максимальну економічну додану вартість [17]. Усе це супроводжується управлінням ризиками: диверсифікацією портфелів, використанням кредитного скорингу, дотриманням нормативів НБУ, страхуванням та іншими інструментами контролю.

У цифрову епоху банки трансформуються у технологічно орієнтовані фінансові платформи. Такий процес спостерігається на прикладі українських банків, що впровадили повнофункціональні мобільні застосунки, онлайн-банкінг, системи електронної ідентифікації (BankID), а також open banking-рішення. Найбільш яскравими прикладами є monobank, izibank, а також діджитал-сервіси ПриватБанку — які не лише підтримують базові банківські функції, а й пропонують елементи фінансового планування, скорингового аналізу, інвестиційні продукти тощо.

У 2023–2024 роках частка онлайн-кредитування сягнула понад 40 % у структурі нових роздрібних кредитів, що свідчить про цифровізацію не лише інтерфейсу, а й самих фінансових процесів [10]. Паралельно зростає частка цифрових платежів, активних користувачів мобільного банкінгу, частота транзакцій на одного клієнта.

Таким чином, банки в умовах цифрової трансформації не втрачають своєї посередницької функції, а навпаки — підсилюють її через технологічну модернізацію. Вони виступають не лише платформами для обміну фінансовими ресурсами, але й медіаторами між державою, бізнесом і споживачами у побудові фінансово інклюзивного середовища.

2.3. Небанківські фінансові установи: страхові компанії, кредитні спілки, інвестиційні фонди

Небанківські фінансові установи (НФУ) формують надзвичайно важливу складову фінансової системи, розширюючи її функціональність, гнучкість і доступність. На відміну від банків, НФУ орієнтовані на вузькоспеціалізовані послуги та забезпечують інклюзію в сегментах, які недостатньо охоплені банківським сектором. У сучасних умовах трансформації фінансового середовища та цифровізації, їх роль істотно зростає.

Однією з найбільш впливових категорій небанківських установ є страхові компанії. Вони здійснюють фінансове посередництво через механізм страхування ризиків, акумуляцію страхових премій та інвестування залучених коштів. Це дозволяє не лише компенсувати збитки клієнтів у разі страхових

випадків, але й спрямовувати ресурси на довгострокове фінансування економіки. Згідно з даними НБУ, станом на І квартал 2025 року активи страховиків ризикового страхування зросли на 16 % у річному вимірі.

Кредитні спілки — ще один важливий вид фінансових посередників, які базуються на кооперативному принципі. Вони об'єднують фізичних осіб на основі спільних інтересів або професійної приналежності з метою взаємного кредитування. Така модель забезпечує доступ до фінансування для малих груп населення та сприяє розвитку локальних економік. У 2025 році в Україні діяло понад 100 активних кредитних спілок.

Інвестиційні фонди (пайові, венчурні, корпоративні) виконують посередницьку функцію між дрібними інвесторами та об'єктами інвестування, формуючи диверсифіковані портфелі активів. Вони акумулюють капітал великої кількості вкладників і розміщують його в цінні папери, нерухомість, інноваційні проекти. Цей механізм сприяє залученню приватного капіталу в економіку, зниженню ризиків та підвищенню інвестиційної активності.

Загалом діяльність небанківських кредитно-фінансових інституцій дає змогу заповнити окремі ніші на ринку банківських послуг, що з якихось причин залишилися незайнятими [7].

З метою узагальнення ключових функцій та особливостей НФУ в Україні, у таблиці подано короткий аналіз основних типів установ:

Таблиця 2.1

Основні функції небанківських фінансових установ в Україні

Група НФУ	Основні функції	Приклади в Україні	Кількісні дані / коментар
Страхові компанії	Акумуляція страхових премій; інвестування коштів; страхування ризиків	«АХА Україна», «Універсальна страхова група»	Обсяг активів страховиків ризикових +16 % р/р у І кв. 2025
Кредитні спілки	Акумулювання внесків членів; надання кредитів; локальне обслуговування	«Фінансова спілка Працівників», місцеві спілки	Кількість спілок на поч. 2025 ~104
Інвестиційні фонди	Акумуляція коштів інвесторів; диверсифікація; інвестування у цінні папери	ПІФ «Альфа-Капітал», венчурні фонди	Частка ПІФів у фінансовому ринку зростає

Узагальнюючи, слід зазначити, що небанківські фінансові установи доповнюють банківську систему, забезпечуючи багатоканальність фінансових послуг, розширення доступу до фінансування та інноваційний розвиток. Вони відіграють дедалі важливішу роль у фінансовій екосистемі України, особливо в умовах діджиталізації та реформування регуляторного середовища.

Фінансове посередництво в Україні перебуває на етапі глибокої трансформації, зумовленої як внутрішніми викликами (війна, зміна структури попиту), так і зовнішніми тенденціями (цифровізація, посилення регуляторного нагляду, інтеграція до міжнародних стандартів). Банки, як ключові посередники, продовжують відігравати провідну роль у фінансовій системі, модернізуючи свої сервіси та підвищуючи ефективність через діджиталізацію. Водночас зростає значущість небанківських установ, зокрема страхових компаній, кредитних спілок та інвестиційних фондів, які забезпечують спеціалізовані канали фінансування, розширюють фінансову інклюзію та сприяють інноваційній активності.

Загальні тенденції свідчать про структурне оновлення сектору фінансового посередництва: спостерігається підвищення прозорості, зростання частки цифрових каналів, активізація нових форм фінансування та посилення конкуренції серед установ. Ці процеси, у поєднанні з регуляторною підтримкою, формують передумови для стабільного й сталого розвитку фінансового ринку в умовах післявоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

3.1. Основні тренди трансформації фінансового посередництва

Фінансове посередництво в Україні стоїть на порозі значних трансформацій. У найближчі роки ключовими чинниками розвитку стануть як глобальні технологічні і соціально-економічні тренди, так і суто внутрішні виклики – від післявоєнного відновлення до реформування фінансової інфраструктури. Серед найважливіших явищ, що формують майбутнє фінансового посередництва, можна виділити цифровізацію, децентралізацію, персоналізацію послуг та посилення регуляторної інтеграції.

Першим і найочевиднішим трендом є цифровізація. Завдяки швидкому поширенню мобільного банкінгу, платіжних додатків, open-banking рішень і хмарних технологій, посередники більше не обмежуються класичними депозитно-кредитними моделями. Вони перетворюються на технологічні платформи, що обслуговують клієнтів 24/7, автоматизують скоринг, використовують Big Data для аналізу поведінки та ризиків, застосовують AI-алгоритми для персоналізації продуктів. Український фінансовий ринок вже зафіксував, що банки, страховики й інвестиційні платформи поступово інтегрують мобільні елементи, чат-боти, цифрову ідентифікацію та онлайн-складові. Це створює не просто нові канали, а фактично нові бізнес-моделі.

Другим важливим трендом є децентралізація фінансових послуг. Традиційна модель, де клієнт обслуговується виключно через великий універсальний банк або централізовану установу, змінюється. Натомість формується мультиканальна екосистема: платежі, кредити, інвестиції, страхування — усе це може надаватися через різних постачальників у межах однієї цифрової платформи. Наприклад, fintech-компанії можуть виступати фронт-ендом, тоді як банк чи страховик — бек-ендом. У цьому контексті API-інтерфейси між банками, фінтехами та інших постачальників стають ключовим елементом інфраструктури. Це дозволяє клієнтам обирати оптимальні

рішення з набору постачальників, підвищуючи конкуренцію, гнучкість та інклюзію.

Третім трендом виступає персоналізація фінансових продуктів. Клієнти вже не задовольняються «універсальним» продуктом — їм потрібні рішення, адаптовані до їхніх потреб, поведінки, фінансового профілю. Завдяки технологіям машинного навчання, аналітики поведінки і цифровим каналам, посередники можуть пропонувати кредитні продукти на основі конкретних витрат користувача, інвестиційні портфелі відповідно до ризикової толерантності, страхові поліси з динамічним тарифом. В Україні ця тенденція проявляється у розширенні продуктів m-banking, мікрокредитування через онлайн-платформи, страховках, які інтегровані у мобільні сервіси, і навіть інвестиційних додатках із мінімальним порогом входу.

Четвертим ключовим моментом є посилення регуляторної інтеграції та відповідності міжнародним стандартам. Під впливом євроінтеграційних процесів, цифрових директив і глобальних фінансових викликів (кібербезпека, конфіденційність даних, фінансові піраміди) Україна поступово модернізує нормативну базу. Для фінансових посередників це означає не лише дотримання традиційних банківських стандартів, але й готовність до відкритого банкінгу, конкуренції серед нематеріальних активів, а також інтеграції в міжнародні фінансові ланцюги. Регулятори все частіше звертають увагу на технологічні ризики, стійкість бізнес-моделей, прозорість структури власності та поведінку постачальників послуг.

Нарешті, окремим трендом є екологічна, соціальна та управлінська відповідальність (ESG). Хоча це поки що більше притаманно інвестиційним фондам і великим банкам, проте тренд поширюється на весь сектор фінансового посередництва. В Україні очікується, що фінансові посередники почнуть все активніше впроваджувати зелений банкінг, «зелене» кредитування, соціальні інвестиційні продукти та прозору звітність за ESG-критеріями. Ця тенденція має потенціал стати важливим сегментом конкурентної переваги і містити не лише фінансові, але й нефінансові складові.

Сумарно, трансформація фінансового посередництва в Україні рухається за складним ланцюгом: від впровадження передових технологій і відкриття нових бізнес-моделей до адаптації регуляторної бази і продуктової спеціалізації. Вона відкриває чимало можливостей — для розширення фінансової інклюзії, залучення інвестицій, підвищення ефективності фінансових послуг, — але водночас вимагає належного управління ризиками, інфраструктурної готовності та культури безпеки.

3.2. Пріоритети та можливості для України в умовах повоєнного відновлення

Після повномасштабного вторгнення України у 2022 році перед національною економікою постало завдання не просто відновити зруйновану інфраструктуру, а створити нову фінансову екосистему — гнучку, цифрову, стійку до зовнішніх шоків. У цьому контексті роль фінансових посередників стає ключовою: вони мають забезпечити швидку мобілізацію інвестиційних ресурсів, ефективне перерозподілення капіталу та сприяти економічному зростанню в умовах обмежених ресурсів.

Одним із пріоритетів має стати розвиток механізмів публічно-приватного партнерства (PPP), через які державний і приватний сектор можуть спільно здійснювати проєкти з реконструкції інфраструктури, енергетики, військової логістики та житлового сектору. Фінансові посередники — банки, інвестиційні фонди та небанківські установи — повинні виступати посередниками між державною політикою та приватними інвестиціями, забезпечуючи фінансову, юридичну та ризикову інфраструктуру для таких проєктів.

Актуальним є також випуск та управління зеленими та соціальними облігаціями, які дозволять залучати міжнародні та внутрішні ресурси на відновлення та сталий розвиток. Посередники, що вміють структуризувати такі продукти, формують новий фінансовий ринок, орієнтований не лише на прибуток, але й на соціальну та екологічну відповідальність.

У сегменті небанківських посередників відкриваються значні можливості: мікрофінансування, краудфандинг, цифрові страхові сервіси, альтернативне

кредитування на основі AI-рішень. Саме через ці канали можна забезпечити фінансування МСБ, реконструкцію постраждалих регіонів, підтримку громад-ініціатив. Це дозволить створити фінансову архітектуру, яка більш адаптована до регіональних потреб і менш залежна від класичних банківських моделей.

Не менш важливою є цифрова інфраструктура, розвиток яка повинна стати основою модернізації фінансових посередників. Це означає забезпечення високого рівня кібербезпеки, впровадження систем цифрової ідентифікації, побудови відкритих API платформ, масштабної фінансової грамотності населення. Чим більшою буде кількість осіб, які користуються цифровими каналами фінансування, тим стійкішою буде система до зовнішніх викликів.

Таким чином, можна констатувати: Україна має унікальний шанс перепроектувати свою фінансову систему через активну роль фінансових посередників — трансформувати її не в копію класичних моделей, а в сучасну платформу сталого розвитку, з високою цифровою готовністю, гнучким регулюванням і широким спектром фінансових послуг для всіх верств населення.

Аналіз перспектив розвитку фінансового посередництва в Україні засвідчив, що найближчі роки будуть визначальними для формування нової моделі фінансової інфраструктури. Цифровізація, технологічна інтеграція, персоналізація послуг та орієнтація на сталість є ключовими трендами, які трансформують функції та форми фінансових посередників. Водночас повоєнне відновлення створює додаткові можливості для впровадження інновацій, залучення інвестицій через інструменти публічно-приватного партнерства, «зелені» фінансові продукти та альтернативне фінансування. Успішна реалізація цих напрямів дозволить сформувати фінансову систему, здатну забезпечити не лише зростання, але й довгострокову стабільність та інклюзивність.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження фінансового посередництва в Україні було проведено комплексний аналіз теоретичних підходів, діючих моделей та перспективних напрямів його розвитку. Зібрані факти, аналітичні спостереження та узагальнення дозволяють зробити низку важливих висновків, які охоплюють ключові аспекти теми.

Передусім, фінансове посередництво є не просто функціональним елементом ринку, а складною інституційною конструкцією, яка забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів, знижує трансакційні витрати, оптимізує розміщення капіталу та формує основу фінансової стабільності. Згідно з вивченими підходами, фінансові посередники — це не лише банки, але й страхові компанії, кредитні спілки, інвестиційні фонди, fintech-платформи та інші інституції, які виконують посередницькі функції між кредиторами і позичальниками, заощадниками й інвесторами.

Теоретична база засвідчує, що сучасне посередництво не можна розглядати лише крізь призму класичних банківських моделей. У XXI столітті ці інституції дедалі більше орієнтуються на цифрові технології, адаптуючись до нових викликів і очікувань клієнтів. Типологія фінансових посередників, представлена в роботі, демонструє багатовимірність їхньої діяльності: від інституційної природи до рівня технологічної зрілості. Це, своєю чергою, потребує нових підходів до регулювання, управління ризиками та аналітичної оцінки.

Аналіз стану фінансового посередництва в Україні у 2022–2024 роках показав, що, попри масштабні виклики, зумовлені війною та економічною турбулентністю, фінансовий сектор зумів не лише зберегти свою функціональність, а й адаптуватися до нових реалій. Банківський сектор пройшов етапи шоку, стабілізації та цифрового прориву. Натомість небанківські установи активно розширювали свою присутність, пропонуючи більш нішеві, доступні та спеціалізовані продукти. Водночас зросла роль цифрових

інструментів — мобільних застосунків, онлайн-кредитування, відкритих API, а також децентралізованих платформ.

Варто підкреслити, що трансформація фінансового посередництва в Україні відбувається не ізольовано, а під впливом глобальних трендів. Цифровізація, децентралізація, персоналізація послуг, посилення регуляторного контролю та орієнтація на ESG-принципи — усі ці фактори визначають нову логіку взаємодії між учасниками ринку. З одного боку, це відкриває нові можливості для фінансової інклюзії, зростання ефективності та адаптації до потреб клієнтів. З іншого — потребує побудови більш складної інфраструктури, нових компетенцій та посилення кібербезпеки.

В умовах повоєнного відновлення на передній план виходять стратегічні завдання: розвиток публічно-приватного партнерства, впровадження соціально орієнтованих фінансових продуктів, структуризація нових інструментів — таких як зелені облігації, мікрофінансування, краудфандинг. Усе це дозволить фінансовим посередникам стати не лише інфраструктурними ланками, а й агентами сталого розвитку та джерелами довгострокових інвестицій.

Загалом, фінансові посередники в Україні переживають перехід від класичних моделей до багатофункціональних, гнучких та технологічно інтегрованих платформ. Цей процес уже сьогодні змінює обличчя фінансової системи, формуючи нові принципи доступу до капіталу, управління ризиками та забезпечення економічної стабільності.

Отже, ефективне функціонування фінансового посередництва — це запорука не лише стабільності фінансового ринку, але й сталого соціально-економічного розвитку України загалом. Подальший прогрес у цій сфері залежатиме від здатності ринку адаптуватися до змін, впроваджувати інновації, зберігати довіру клієнтів та забезпечувати інституційну надійність у складних умовах відновлення та модернізації держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бала О., Цізда О. Фінансове посередництво в Україні: сутність та види // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.6. – С. 169–174.

2. Батько І. Особливості фінансового посередництва в Україні // Право та суспільство. – 2025. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pravoisuspilstvo.org.ua/article/view/282771

3. Гапонюк О. І. Концептуальні передумови становлення та розвитку фінансового сектору України // Правовий часопис Донбасу. – 2022. – № 2(79). – С. 52–58. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ljd.dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/06/gaponuk.pdf

4. Державна служба статистики України. Основні показники фінансової діяльності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua

5. Євтух О. Небанківські фінансові послуги як альтернатива традиційному банкінгу // Фінанси, облік, банки. – 2023.

6. Заславська О. Роль небанківських фінансових установ в умовах війни: виклики, адаптація та перспективи // Економіка: реалії часу. – 2025. – № 2(78). – С. 67–74. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economics.net.ua/files/archive/2025/No2/67.pdf

7. Кучеренко С., Малашенко І., Прядко Д. Нові формати фінансового посередництва в умовах цифрової трансформації // Економіка і суспільство. – 2025.

8. Кретов Д. Ю., Міндова О. І. Цифровізація банківського сектору України: сучасний стан та перспективи розвитку // Сталий розвиток економіки. – 2024. – № 2(49). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/965/924

9. Малихін А., Волошин Д. Аналіз ролі фінансових посередників у процесі формування інноваційної інфраструктури ринку цифрових фінансових послуг України // Наукові записки Національного університету «Чернігівська політехніка». Серія: Економіка. – 2025. – № 1. – С. 45–51. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nvp.stu.cn.ua/article/view/339953

10. Міністерство фінансів України. Огляд фінансових ринків України та системи корпоративного управління для сталого відновлення. – 2023. – 46 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/PDF-фінансових-ринків.pdf

11. Мишкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. – Київ, 1998. – 963 с.

12. Національний банк України. Показники банківського сектору (2022–2024). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua

13. Нестеренко А. С. Визначення «фінансової системи» та її структурний склад. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2013. № 6–3. Т. 1. С. 72–75.

14. PwC. Tax Transparency and Tax Sustainability Reporting Study 2024. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.pwc.com/ua/en/survey/2024/tax-transparency-and-tax-sustainability-reporting.html

15. FinClub. Огляд ринку фінансових послуг – 2024–2025. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://finclub.net

16. Ткаченко Є. Ю., Олобліна В. О. Теоретичні аспекти діяльності фінансових посередників в Україні // Проблеми та перспективи економіки та управління. – 2023. – № 1(29). – С. 13–19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pte.ust.edu.ua/article/view/300587

17. Черкасова С. В., Басюк О. О. Розвиток системи фінансового посередництва в Україні // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія: Економічні науки. – 2019. – № 58. – С. 115–122

18. Чуницька І. Фінансові посередники як інституційні елементи фінансової системи України // Економіка та держава. – 2025. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/424

19. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України // Економіка та суспільство. – 2023. – № 49.

– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2342/2263/